

BADEA CÂRȚAN UN APOSTOL AL CĂRȚII ȘI NEAMULUI ROMÂNESC (24 ianuarie 1849 – 7 august 1911)

Prof. ILIE FURDUIU

La 24 ianuarie 1849 în familia Nicolae și Maria Cârțan, Din Țara Făgărașului, se naște un băiat care primește numele de George, dat la Biserica din Cârțișoara.

După regulamentele școlare, Gheorghe era obligat să meargă la școala românească de pe lângă biserică sau la cea a statului. Gheorghită refuză cu încăpățănare să fie elev.

Gheorghită nu era copilul care să suporte chinurile unei școli străine cum era și cu cea din Vaida Recea.

„Această școală înființată în 1815, ca școală grânicerească, a funcționat până în anul 1867 și avea conducerea militară. Bieții copii erau chinuiți să învețe nemțește. Erau siliți să vorbească limba germană în școală, în recreații, chiar pe ulițe. Numai acasă puteau grăi în limba lor. Elevul prins că încalcă această poruncă era pedepsit. I se atârna de gât o tăbliță pe care era desenat un măgar. Trebuia s-o poarte până ce alt elev era prins că vorbește românește, și i se punea lui acest însemn umilitor”. [1]

Anul 1867 avea să aducă schimbări radicale în viața românilor ardeleni și a tânărului George Cârțan. Pentru românii ardeleni a fost făurit jugul dualismului austro-ungar, iar pentru George Cârțan începe ciobănia.

„La 29 mai 1867, George Cârțan, devenit cioban, și-a luat rămas bun de la mămica sa, de la tușa Rașila, de la frați și de la surori și a pornit cu turma sa de 40 de oi, în necunoscut”...

La sfârșitul lunii mai, Cârțan a ajuns în Țara Bârsei. Aici a cunoscut pe Ion Cotigă ... *“care avea știință de carte, ba era chiar învățat: urmase liceul și trei ani la facultățile de drept și filozofie. Din cauza unei boli de plămâni și-a întrerupt studiile”* ...

”Cei doi au făcut legământ să ciobănească împreună”. [2]

Așezați cu turmele în Bărăgan, la sud de Ciulnița, când munca de la stână le dădea răgaz au început „școala în doi”: Cotigă dascălul și Cârțan elevul. Când elevul flăcău de 25 de ani (1874) știa să citească și să scrie prin intermediul cărților face cunoștință cu istoria neamului românesc.

Cuvintele lui Mihail Kogălniceanu spuse la 9 mai 1877 că: „Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare ... suntem o națiune liberă și independentă”, au ajuns și la cei doi ciobani ...

„Cei doi prieteni, Cârțan și Cotigă, fără să mai stea pe gânduri, au hotărât să ia parte și ei, după puterile lor, la efortul de război al țării. S-au prezentat la „Comandantul” aflat la Buzău, și au predat armatei române, în cadrul rechizițiilor, 1200 capete de oi și nutrețul strâns pentru iarnă. Pentru stână au reținut 2 berbeci și 30 de oi”.

[3]

George Cârțan intră voluntar în armata română și până termină instruirea oastea română i-a bătut pe turci.

Cârțan s-a întors în Transilvania în care se abăteau nenumărate persecuții asupra românilor, culminând cu procesul memorandiștilor (1894).

Călătoriile sale la Roma și la Paris i-au întărit convingerea că românii ardeleni, ca să rămână români au mare nevoie de cărți românești, scrise sau traduse în limba română.

Autoritățile dualiste au recurs la cele mai draconice măsuri împotriva cărților tipărite în limba română.

Redăm mai jos un asemenea document sub nr. 3322 scol.

CERCULARIU

cătră toate oficiile protopresbiteriale și parohiale, și cătră direcțiunile de la seminariul nostru arhidiecezan pedagogico – teologic, de la gimnaziul și școala reală ortodoxă română din Brașov, de la școala comercială ortodoxă română din Brașov și de gimnaziul ortodox român din Brad”.

Domnul ministru reg.ung. de culte și instrucțiune publică dto 29 martie 1906, nr. 21441 publică consemnarea cărților și a chartelor (hărților – n.n.) oprite între anii 1868-1905 din scoalele din Ungaria.

Fiindcă folosirea acelora trage după sine grele pedepse, le înregistrăm în acest circulariu și le expediem spre știre și strictă observare din partea tuturor factorilor noștri școlari.

Iată consemnarea cărților și a chartelor românești.

1. *Almanahul românului* pe anul 1891, Tip. București
2. Bolintineanu Dimitrie: *Viața lui Ștefan Vodă cel mare*. Tip. București
3. Bolintineanu Dimitrie: *Legende nouă*. Tip. București
4. *Cântece de irozi de la Nașterea Domnului*. Tip. Brașov
5. *Carte de cetire prelucrate de o asociație de învățători*. Tom I și II
6. *Carte de cetire prelucrată de o asociație de învățători*. Partea a III-a București
7. Ceonța Tivadar: *Compendiu de geografie universală*, Ed. III
8. Daniil Dimitrie: *Culegere de poezii și legende populare*, Tip. Iași
9. Dorin Ioan: *Arion sau culegere de cântări naționale*, Ed. Brașov
10. Florențiu M.C.: *Notițe din Istoria Românilor*, Ed. București
11. Gusti Dimitrie: *Retorica*
12. Ighel Ilie: *Melancolie – versuri*, Ed. București
13. Laureanu Treb: *Atlas geografic după L.Bonfant* acceptat din ordinul M.S.Carol Domnul Românilor, Ed.Paris și Budapesta
14. Laureanu Treb: *Istoria Românilor din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre*, Ed. București
15. Manlin I.: *Gramatica română*, Ed. IV București
16. Moldovan Ianoș M.: *Geografia Ardealului pentru scoalele populare*, Ed II Blaj
17. Moldovan M. Ioan: *Istoria Ardealului pentru scoalele populare*
18. Moldovan Ianos M.: *Istoria patriei pentru scoalele populare române din Ardeal*
19. Mureșan Andreiu: *Din poeziile lui A.M.*, Ed. Broșov
20. Petrescu Vasile: *Schițe și amintiri*, Ed. Craiova
21. Petru Maior: *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, Ed. Budapesta
22. Popa Istvan: *Legendar și exerciții de limbă pentru clasa a Ila a scoalelor populare*, Ed. Blaj
23. Pumnul Axxx: *Lepturariu românesc*, Ed. Viena
24. Rusu I.W.: *Elemente de istoria Transilvaniei pentru învățătorii scoalelor populare române*
25. Șăineanu Lazăr: *Autori români moderni* Ed. București
26. Slavici Ioan: *Istoria universală*. Partea II, Ed. București
27. Străjanu M.: *Principii de literatură*, Ed. Craiova
28. Tocilescu Gr.G.: *Istoria română pentru scoalele primare de ambele sexe*, Ed. București
29. Urechea V.A.: *Legende române*, Ed. București
30. Visarion Romanu: *Carte de lectură românească pentru scoalele române*, Ed. Sibiu
31. Viciu Alecsiu: *Legendar românesc*, Ed. Blaj
32. Vulcanu I.: *Familia, foaia enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni*
33. Vulcanu I.: *Panteonul român. Portretele și biografiile celebrităților române*, Ed. Pesta
34. Vulcanu I.: *Ranele națiunii române*, Tomul II Ed. Budapesta
35. Xenopol A.D.: *Istoria Românilor pentru clasele primare de ambele sexe*, Ed. București

.....

Sibiu, din ședința senatului școlar, ținută la 5 mai 1906

Dr. Ilarion Pucariu m.p.
Arhimandist, vicar arhiepiscopesc

Dr. George Proca
secretar consistorial

Pentru a contracara aceste fărădelegi, Badea Cârțan trecea Carpații prin Vama Cucului și se înapoia în Ardeal încărcat de cărți și publicații românești, sfidând urgia autorităților. Dacă erau confiscate cărțile, Badea Cârțan aducea altele și le răspândea în satele românești.

În iunie 1906, Badea Cârțan este închis la Brașov din cauza răspândirii cărților românești. El este eliberat dar cărțile sunt confiscate.

Iată motivarea acuzării. Acuzarea l-a învinuit pe George Cârțan, cioban din Oprea Cârțișoara de săvârșirea delictului de instigare prevăzut de alineatul 2 din articolul 172 cod penal și articolul 173, deoarece a **răspândit intenționat publicații care cultivau sentimentul național la românii din monarhie** îndreptat împotriva națiunii maghiare și a statului maghiar, a integrității acestuia și a legăturii sale cu celălalt stat din monarhie, publicații **aduse în cea mai mare parte din România și scrise în limba Română** ... Tribunalul a hotărât confiscarea și distrugerea cărților și a celorlalte tipărituri descoperite ... În cuptoarele fabricii de cărămizi din Brașov au fost arse toate cărțile, revistele, ziarele și alte tipărituri aflate în depozitele lui Badea Cârțan descoperite de jandarmi ... Se împlinesc 100 de ani (1907-2007) de când în luna mai au fost arse pe rug în Brașov și opere de mare valoare.

Cronica Brașovului consemna un fapt nemaifântlnit în istoria multiseclară a acestui centru românesc: din ordinul asupritorilor erau arse pe rug (în cuptor n.n.) scrierile lui Eminescu, Coșbuc, Xenopol, Iorga, Vlahuțăși alți mari cărturari români ... Au fost arse 114.019 volume de cărți și publicații ...

Acuzatorii au păstrat una dintre cărți pe care era scris: Fraților de peste Carpați, prin moș Cârțan – cultivați-vă și voi, căci prin aceasta veți învinge și vom putea odată forma un stat liber prin sine și pentru sine. Răspundeți la primirea acestor cărți trimise de noi pentru iubirea pe care o arătăm către voi de a ne vedea odată uniți, formând un singur stat puternic, România. Semnează un grup de elevi din Iași [4]

Îmbătrânit și suferind în urma unui accident din munți s-a hotărât să treacă iar munții. Și dacă o fi să moară, să fie îngropat în pământul României libere.

La 7 august 1911, Badea Cârțan moare în Sinaia.

Începând cu 7 august 2003, Fundația Decembrie 1918 ... pentru unitate și integritatea României și redacția revistei Dacoromana organizează pelerinaje și parastase la mormântul lui Badea Cârțan din cimitirul orașului Sinaia.

Cititorule! când treci prin Sinaia fă un popas la mormântul lui Badea Cârțan, și mai du și ceva flori, ca semn ca nu l-am uitat.

Bibliografie

1. Octavian Metea (1968), Prin vama cucului – viața lui Badea Cârțan, Ed. Turismului, p. 30
2. Octavian Metea (1972) Patriotul Badea Cârțan, Ed. Militară, pp. 35-39
3. Octavian Metea (1972) Patriotul Badea Cârțan, Ed. Militară, pp. 49-51
4. Ștefan Luciu (1983) Procesul lui Badea Cârțan – în Revista Astra, nr. 10, p. 5

Mormântul lui Badea Cârțan de la Sinaia